

Lenin'in son yazıları ve mektupları*

Mehmet İnanç Turan - Sait Almış

Lenin 23 Nisan 1922'de ciddi bir ameliyat geçirdi. 1922 Mayıs sonunda sağ tarafına felç indi ve konuşma yeteneğini yitirdi. Ekim 1922'de sağlığı düzeldi. Aralık 1922'de yeni bir kriz geçirdi. Öldüğü tarih olan 21 Ocak 1924'e kadar kendini iyi hissettiği dönemlerde son yazılarını ve mektuplarını dikte ettirdi. Son mektubunu 6 Mart 1923'te kaleme aldırdı.

Lenin 1922-23 döneminde yüzlerce mektup yazdı. Bu mektupların bir kısmı parti içindeki tartışmalar nedeniyle Merkez Komitesi üyelerine yazıldı. Lenin'in 1922-23 dönemindeki en önemli son yazılarını şöyle tasnif edebiliriz:

- Komünist Enternasyonal Dördüncü Kongresi'ne Rapor, 13 Kasım 1922,
- Dış Ticaret Tekeli Üzerine, 13 Aralık 1922,
- Kongreye Mektup, 23 Aralık 1922- 4 Ocak 1923,
- Bir Günlükten Sayfalar, 2 Ocak 1923,
- Kooperatifçilik Üzerine, 4 Ocak 1923,
- Bizim Devrimimiz, 16-17 Kasım 1923,

* Bu yazı Sait Almış ve Mehmet İnanç Turan'ın yayıma hazırladığı *Lenin'e Dönüş* isimli kitaptan alınmıştır.

- İşçi ve Köylü Denetimini Nasıl Yeniden Örgütleliyiz? 23 Ocak 1923,
- Az olsun Öz Olsun, 2 Mart 1923.

Lenin'in 1922-23'teki son yazı ve mektuplarını tek tek değil, içerdiği konulara ayırarak inceleyeceğiz.

Dış ticaret tekeli

Yeni Ekonomi Politikası'na (NEP'e) geçişten sonra Sovyet Dış Ticaret Tekeli daha büyük önem kazanmıştı. Mal giriş çıkışlarının devlet tarafından planlı biçimde kontrolü zorunluydu. Yabancı sermayenin ticari baskısına boyun eğerek Dış Ticaret Tekeli'ni gevşetmek veya kaldırmak tehlikeler içeriyordu.

Parti üst yönetiminde "Sovyet Dış Ticaret Tekeli" üzerine bir tartışma başladı. Buharin, Sokolnikov, Pyatokov, dış ticaret tekelinin kaldırılmasından yanaydı. Zinovyev, Kamenev, Stalin bu tekelin gevşetilmesini savunuyordu. Lenin ve Troçki ise dış ticaret tekelinin korunmasını istiyordu.

6 Ekim 1922'de yapılan ve Lenin'in katılmadığı Merkez Komitesi toplantısında dış ticaret tekeli gevşeten bir karar alındı.

Lenin hastalığı nedeniyle katılmadığı MK toplantısının bu kararına tepkisini 13 Ekim 1922'de yazdığı mektupta gösterdi. Parti merkezi dış ticaret tekeli baltalayan bir karar almıştı. Ülkenin dış ticaret tekeli sayesinde kazandığı parayı azaltacak bir karardı bu!

Lenin 13 Aralık 1922'de Troçki'ye mektup yazarak, "Dış Ticaret Tekeli" konusunda aynı düşüncülerini belirtti ve Merkez Komitesi toplantısında bu ortak görüşün Troçki tarafından savunulmasını istedi. Yine aynı tarihte "Dış Ticaret Tekeli Üzerine" kısa bir yazı yazdı. Bu yazı özellikle dış ticaret tekeline karşı olan Buharin'e yönelikti. Doğal olarak bu tekelin gevşetilmesini isteyenleri de vuruyordu. Lenin 13 Aralık 1922'de yazdığı bu yazıda sonuç olarak şöyle diyordu: "Buharin'in gümrük sistemine ilişkin tüm savları, gerçekte (pratikte) yalnızca Rus endüstrisini tamamıyla korumasız bırakıp, çok ince bir örtü altında serbest ticaret yapmayı kabule sürüklemek eğilimindedir. Tüm gücümüzle buna karşı çıkmalıyız. (...) Emperyalizm çağında tek dikkate alınmaya değer korunma sistemi dış ticaret tekeli'dir."¹

Dış ticaret tekeli sorunu üzerine 18 Aralık 1922'de yeniden bir MK toplantısı yapıldı. MK eski kararını iptal etti. Böylece dış ticaret tekelinin kalmasını isteyen taraf savaşı kazanmış oldu. Lenin diğer MK üyelerini tartışma sürecinde ikna etmişti. Lenin'in "düşünce büyüklüğü" bir kez daha onaylanmış oldu.

¹ Lenin, *Lenin'in Son Kavgası*, çev. Meral Delikara Topçu, Öteki Yayınevi, 1999, s. 180.

SSCB ve ulusal sorun

1917 Ekim Devrimi sonrasında Rus Sovyet Sosyalist Federe Cumhuriyeti'nin (RSSFC'nin) yanı sıra Ukrayna, Beyaz Rusya, Yukarı Kafkasya Sovyet Cumhuriyetleri zaman içinde kurulmuştu. Lenin bütün sosyalist cumhuriyetlerin federatif bir birliğinden yanaydı. Federasyon, sosyalist cumhuriyetlerin bağımsızlığını ve özerkliğini (ulusun belirli koşullar altında kendi kendini yönetme hakkını) koruyarak birliğini sağlayacaktı.

Rusya Komünist Partisi 10 Ağustos 1922'de sosyalist cumhuriyetlerin birlik ilişkilerini düzenleyecek kararnameyi hazırlamak üzere bir komisyon görevlendirdi. Bu komisyonun içinde Stalin, Kuybişev, Ordzhanikidze, Rakovski ve Sokolnikov yer alıyordu. Rus Sosyalist Cumhuriyeti ile diğer bağımsız sosyalist cumhuriyetler arasındaki ilişkileri düzenleyen tasarıyı 24 Eylül 1922'de Stalin kaleme aldı. Stalin'in hazırladığı 24 Eylül 1922 Tasarısı'nda Ukrayna, Beyaz Rusya, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan Sosyalist Cumhuriyetlerinin; Rus Sovyet Sosyalist Federe Cumhuriyeti'ne "KATILMASI" öngörülüyordu.

Rusya'yı egemen ulus olarak kabul edip, diğer cumhuriyetlerin egemen ulusun kontrolüne girmesini isteyen bir yasa tasarısıydı bu! Oysa sosyalist federasyonun eşit ulusların birliğini simgelemesi gerekiyordu; bu ise yeni bir birliğin kurulmasını gerektiriyordu.

Ulusal sorunda ezen ulusun milliyetçiliğine her zaman karşı çıkmış olan Lenin, tasarıyı okuduktan sonra tepkisini koymakta gecikmedi. 26 Eylül 1922'de tüm Politbüro üyelerine tasarı hakkında görüşlerini bildiren bir mektup gönderdi. Bu mektupta Stalin'i "aceleci" bulduğunu belirten Lenin, "KATILMA" ifadesinin değiştirilmesini, "BİRLEŞME" ifadesinin kullanılmasını istedi. Lenin Rusya ile diğer bağımsız cumhuriyetler arasında "EŞİT" koşullarda "YENİ BİR BİRLİK" istiyordu. Lenin diyordu ki: "Biz kendimizi...ötekileri ile eşit görüyor ve bunlarla bu eşitlik temeli üzerinde **Yeni Bir Birlik**, yeni bir federasyon halinde...birleşmeyi kabul ediyoruz... Önemli olan...onların bağımsızlığını yok etmek yerine, **yeni** bir düzen daha yaratıp bir **eşit** cumhuriyetler federasyonu kurmaktır."²

Burada Lenin yine hiçbir ulusal eşitsizliğe göz yummayan bir lider olarak karşımıza çıkıyor.

Stalin 27 Eylül 1922'de Lenin'in 26 Eylül 1922 tarihli mektubuna karşılık olarak Politbüro üyelerine bir mektup gönderdi. Lenin'in değişiklik

² Lenin, a.g.e., s. 88-89.

önerilerinin bir kısmına karşı çıkan Stalin, Lenin'in "aceleci" davrandığını, "bağımsızlık yanlısı güçlere destek sağladığını" savundu.

Partinin MK Genel Toplantısı (Plenumu) 5-6 Ekim'de konuyu görüşecekti. Lenin çok şiddetli bir dış ağrısı çekiyordu; bu nedenle toplantıya katılamayacaktı. Ama kendi tutumunu net olarak göstermek üzere 6 Ekim 1922'de, "Egemen Ulus Şovenizmi ile Mücadele Üzerine Politbüro'ya Nota" başlıklı bir mektup gönderdi. Lenin sert bir üslupla şöyle diyordu: "Egemen Ulus şovenizmine karşı ölümüne bir savaş ilan ediyorum. Onu bu barbar dış ağrımdan kurtulur kurtulmaz tüm sağlam dişlerimle yiyip bitireceğim. Birliğin Merkez Yürütme Komitesi'nde sırayla bir Rus, bir Ukraynalı, bir Gürcü olmak üzere tüm üyelere başkanlık edilmesi gereğinde mutlaka ısrar edilmelidir."³

6 Ekim MK Plenumu, Lenin'i destekledi. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB'nin) kurulmasına ilişkin yasa tasarısını hazırlayacak yeni bir komisyon kurdu. Komisyonun hazırladığı yeni tasarı bütün cumhuriyetlerde tartışmaya açıldı. 30 Aralık 1922'de SSCB resmen kuruldu.

Lenin ezen ulusun milliyetçiliğine karşı yeni bir zafer kazanmıştı.

Lenin SSCB'nin kurulduğu gün (30 Aralık 1922) "ulusal sorun" üzerine 17 Nisan 1923'te toplanacak On İkinci Parti Kongresi'ne iletilecek notları yazdırmaya devam ediyordu. Lenin'in uzun yıllar gün ışığı görmeyecek "ulusal sorun notları"nın önemini anlamamız için biraz geriye gitmemiz gerekiyor.

Kasım 1922'de Politbüro'dan Rikov'un da katıldığı komünistler arasındaki bir tartışmada, Ordzhanikidze sinirlenerek Gürcü komünist Kabakhidze'yi tokatladı. Lenin bu olayı, Gürcistan'daki sorunları incelemekle görevlendirilmiş Dzerzhinsky ile 12 Aralık'ta yaptığı görüşmede öğrendi. Dzerzhinsky, Komisyon'a "Gürcistan Sorunu" ile ilgili bir rapor sunmuştu. Bu rapor Ordzhanikidze ve Stalin'in Gürcistan ulusal sorun politikasını destekliyordu.

İşte Lenin'in 30 Aralık 1922'de "Uluslar ya da Özerkleştirme Sorunu" üzerine aldırıldığı notlar, Rus milliyetçi davranışlarının yanlılığı üzerineydi. Lenin, Gürcü komünistlere karşı takınılan zorba tavrı onaylamıyordu. Lenin büyük bir alçakgönüllülükle, bu sorunla yeterli biçimde ilgilenemediği için kendini "ihmalkârlıkla" suçluyordu. Ardından ekliyordu: "Rus olmayanları

³ Lenin, a.g.e., s. 95.

asıl Rusların zorbalığına karşı gerçekten korumamızı sağlayacak önlemleri almakta yeterli özeni gösterdik mi?...Sanmıyorum. Stalin'in herkesçe bilinen "milliyetçi sosyalizm" kını ile birlikte aceleciliği ve salt yöneticilik sevdasının bir noktada çok tehlikeli rol oynadığını düşünüyorum."⁴

Lenin 31 Aralık 1922'de "ulusal sorun üzerine" notlarını yazdırmaya devam etti: Ezen ulusun milliyetçiliği ile ezilen ulusun milliyetçiliği arasında ayırım yapılması gerektiğine dikkat çekti. Ezilen ulus milliyetçiliğine karşı pozitif ayrımcılık yapılmalıydı. Ezen ile ezilen ulus arasındaki eşitsizlik zaten pratik yaşamda vardı. Bu eşitsizlik, büyük ulusun **aleyhine** çevrilmeliydi. Rus olmayanlara, geçmişte egemen ulusun iktidarları tarafından gösterilen güvensizliğin, hakaretlerin bedeli şimdi ödenmeliydi. Azınlık uluslara tanınacak ayrıcalık ve hoşgörü artırılmalıydı.

Lenin Ordzhanişvili'ye ibret alınacak bir ceza verilmesini öngörüyordu. Politik sorumluluğun da Dzerzhinsky ve Stalin'e yüklenmesini istiyordu: "Bu gerçek Büyük Rus Milliyetçiliği hareketinin tüm politik sorumluluğu, elbette ki, Stalin ve Dzerzhinsky'ye yüklenmelidir."⁵

Lenin ezen ulusun milliyetçiliğine o kadar düşmandı ki, Rus asıllı olmayan cumhuriyetlerde ulusal dilin kullanılmasının zorunlu kılınmasını istiyordu.

Lenin "Gürcistan Sorunu"nun peşini bırakmadı. Dzerzhinsky Komisyonu'nun raporunu incelemesi için üç özel sekreterini (Fotieva, Gorbunov, Glyasser) görevlendirdi. Üç sekreterin hazırladığı rapor 3 Mart 1923'te tamamlandı.

5 Mart 1923'te Lenin, Troçki'ye "çok gizli, özel" bir mektup gönderdi: "Sevgili Yoldaş Troçki, Parti Merkez Komitesi'nde Gürcistan davasının savunmasını üstlenmenizi içtenlikle rica ediyorum. Bugün bu dava, Stalin ve Dzerzhinsky'nin baskıcı ellerindedir ve onların tarafsızlığına güvenemem."⁶

Troçki bu mektuba olumlu yanıt verdi.

Lenin 6 Mart 1923'te Gürcü komünist liderlere yanlarında olduklarını bildiren son gizli mektubunu yazdı. Bu mektubun kopyalarını Troçki ve Kamanev'e de gönderdi. Lenin diyordu ki: "Sevgili Yoldaşlar, Davanızı bütün kalbimle destekliyorum. Ordzhanişvili'nin kabalığı ve Stalin ile Dzerzhinsky'nin kayıtsızlığına öfkeliyim. Sizin için notlar ve bir konuşma

4 Lenin, a.g.e. s. 209.

5 Lenin, a.g.e. s. 213.

6 Lenin, a.g.e. s. 273.

hazırlıyorum.”⁷

Lenin’in son sözleri böyleydi. Rus milliyetçiliğine karşı ölüm döşeginde bile kavga etti. Ne var ki, Lenin’in son sözleri gereken değeri bulmadı.

1923 Mart sonunda yapılan bir Merkez Komitesi toplantısında Troçki, Lenin’in isteğine bağlı olarak Gürcü komünistlerin davasını destekledi. Ordzhanikidze’nin Gürcistan’dan geri alınmasını önerdi ama bu öneri reddedildi. 17 Nisan 1923’te toplanan 12. Parti Kongresi’nde Troçki gereken cesareti gösterip Gürcü komünistleri savunamadı, geri adım attı. Gürcü komünist liderler kendi haklarını savundular. Ne var ki, Lenin’in Gürcü komünistleri destekleyen 6 Mart 1923 tarihli mektubunun Kongre’de okunması Kongre Başkanlığınca yasaklandı; bu mektubu Gürcü komünistler okuyamadılar. Ve parti yönetimi onları bir “milliyetçi sapma” olarak mahkûm etti.

Bozuk devlet ve düzeltilme yolu

Lenin’in yaşamının son döneminde üzerinde en çok durduğu konulardan biri “Sovyet devletinin yapısal bozukluğu” ve bürokrasi sorunu olmuştur.

13 Kasım 1922’de Komintern’in Dördüncü Kongresi’nde bu konuyla ilgili yaşadıkları sorunları açıkça, saklamadan diğer komünist partilerin önderlerine sunmuştur. Yığınla aptalca şey yaptıklarını ve ilerde de yapacaklarını, çünkü geri kalmış bir ülke olduklarını, eğitim düzeyinin düşük olduğunu, uygar ülkelerden yardım alamadıklarını, ellerindeki devletin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Eski devlet mekanizmasını devraldık ve şanssızlığımız da bundan kaynaklandı. Çok sıklıkla bu mekanizma bize karşı işlemektedir. 1917’de iktidarı ele geçirmemizin ardından hükümetteki kadro bize engel oluşturdu. Bu bizi çok korkuttu ve ‘lütfen geri dönün!’ diye yalvardık. Hepsi geri geldi, fakat bu bizim için talihsizlik oldu... Bu mekanizmanın alt kadrosunda Çar’dan ve burjuvazi ile kısmen bilerek, kısmen de istemeden bize karşı çalışan kesimden devraldığımız yüz binlerce eski memur var.⁸

Lenin 30 Aralık 1922’de Sovyet devletinin, burjuva-Çarlık karışımı bir devlet olduğunu söyler: “Bizim dediğimiz devlet aygıtı (...) bir **burjuva ve Çarlık karışımı** türdedir.”⁹

⁷ Lenin, a.g.e. s. 276.

⁸ Lenin, a.g.e., s. 119-120.

⁹ Lenin, a.g.e., s. 208.

Lenin 23 Ocak 1923'te "İşçi ve Köylü Denetimini Nasıl Yeniden Örgütlemeliyiz?" başlıklı yazısında ellerindeki devletin büyük ölçüde geçmişin uzantısı olduğunu belirtir: "Devlet aygıtımız büyük ölçüde geçmişin bir uzantısıdır ve hemen hiç ciddi bir değişim geçirmemiştir. Şöyle bir dokunulmuş, fakat tüm diğer yüzlerden eski devlet yapımızın en tipik kalıntısı olarak kalmıştır."¹⁰

2 Mart 1923'te "Az Olsun Öz Olsun" isimli makalesinde, devletin verimli olmadığını, acınacak halde olduğunu, mutlaka yenilenmesi gerektiğini belirtir. Devlet aygıtını iyileştirmek için koşturdukları beş yılı "boş yıllar" olarak niteler. Devlet aygıtını bozukluktan kurtarmayı, yenilemeyi partinin amacı yapar: "Bana kalırsa, gerçekten ciddi biçimde devlet aygıtımızı iyileştirmek için çalışmamızın zamanı gelmiştir."¹¹

Lenin devletin bozukluğunu giderebilmek için bir yol aramaktadır. Bir devlet kurumu olarak "İşçi ve Köylü Denetimi" 1920'lerin başlarında kurulmuştu. İşçi ve köylüler, proleter devleti denetleyip, düzeltmekle görevliydi. 1920-1921 yılları arasında yüz binden fazla gönüllü işçi-köylü bu aparatta görev almıştı. Ama 1922-1923 yıllarında devlet hâlâ bozuktu, bürokratik çarpıklıklardan kurtulamıyordu.

Parti kendi öz denetimi için Eylül 1920'de Merkez Kontrol Komisyonu'nu oluşturmuştu. Bu komisyon yedi üyeye sahipti. Merkez Komitesi'ni, Politbüro'yu, Genel sekreteri denetlemek ve kontrol etmek bu komisyonun göreviydi. Partinin yanlış yapma ihtimaline karşı bu komisyon engelleyici bir rol oynayacaktı.

Lenin'in devletin bozukluğunu gidermek için bulduğu çözüm şuydu:

- Devleti denetleyen "İşçi Köylü Denetimi" kadrosunun sayısı azaltılacaktı; üç veya dört yüz kişiye indirilecekti.
- Partiyi denetleyen Merkez Kontrol Komisyonu'nun kadro sayısı 75-100 kişi eklenerek arttırılacaktı. Bunlar işçiler ve köylüler olacaktı ve Merkez Komitesi üyeleriyle aynı haklara sahip olacaktı.
- Bir devlet (Sovyet) kurumu olan "İşçi ve Köylü Denetimi" ile bir parti kurumu olan Merkez Kontrol Komisyonu birleştirilecekti.

Lenin'e göre böylece hem devletin bozukluğu giderilecek, hem de parti-

¹⁰ Lenin, a.g.e., s. 246.

¹¹ Lenin, a.g.e. s. 259.

nin denetimi gerçekleştirilecekti. İşçi ve Köylü Denetimi Kurumu bir Sovyet örgütlenmesiydi, Merkez Kontrol Komisyonu ise bir parti örgütlenmesi. Bir Sovyet kurumu ile bir parti kurumunu birleştirmek doğru muydu? Lenin bu soruyu olumlu yanıtladı: “Bir parti kurumu, bir Sovyet kurumu ile nasıl bütünleşebilir? Bu öneride uygunsuz bir şey yok mu? (...) Çalışmalarımıza yararı olacaksa, gerçekten neden bu iki kurumu birleştirmeyelim? (...) Buna engel bir şey görmüyorum.”¹²

Gerçek yaşamda Sovyetler zaten işlemiyordu. Parti yetkisi ile devlet yetkisi iç içe geçmişti. Olmaması gereken bu durumu, Lenin kabul etmek zorunda kaldı. Kötülükten iyilik çıkarmak istedi; güvendiği araç olan partiyi, devletin organlarıyla birleştirerek çözüm bulacağını umdu. Oysa Lenin’in ölümünden sonra parti-devlet birleşmesinden parti bürokrasisi kârlı çıktı. Parti üst yönetimi, devlet dahil her şeyi denetler hale geldi.

Sosyalizm ve dünya devrimi

Lenin 4 Ocak 1923’te “Kooperatifçilik Üzerine” isimli makalesini yazmaya başladı; 6 Ocak 1923’te makaleye ikinci bir bölüm ekledi.

Lenin kapitalist sistemde kooperatifleri “kolektif (ortak) kapitalist kurumlar,” olarak nitelemişti.

Sovyetler Birliği proleter bir devlete sahipti ve NEP’i (Yeni Ekonomik Politika’yı) uyguluyordu. Proleter devlet, devlet kapitalizmi yoluyla üretici güçleri geliştirmek istiyordu. İşte böylesi bir ortamda halkı kooperatiflerde örgütlemek, sosyalizm yolunda bir adım olamaz mıydı? Lenin iktidardaki işçi sınıfına güvenerek kurulacak bu kooperatiflerin “sosyalist girişim” anlamına geleceğini söyledi. Kooperatifler, proletarya devlete egemen olduğundan dolayı sosyalizmle bağdaşan kurumlar olacaktı: “Bizim şu anki sistemimizde, kooperatif girişimler özel kapitalist girişimlerden kolektiflikleri açısından farklılık gösterirler; ancak yürütüldükleri toprak ve üretim araçları devlete yani işçi sınıfına ait olduğu sürece sosyalist girişimlerden ayrılık taşımazlar.”¹³

Lenin toplumda geniş yer işgal eden köylüleri bu kooperatifler eliyle örgütleyip sosyalizme yaklaştırmayı düşünüyordu. Uygur kooperatifçilik sistemi, sosyalizmin maddi yolunu açacaktı. Halk, kooperatiflere katılırsa sosyalizme doğru ilerlenecekti; bu ilerleyiş aynı zamanda halkın kültürel bir ilerleyişi olacaktı.

NEP çerçevesinde yapılacak bu kooperatifleşme hareketi, sosyalizmin

¹² Lenin, a.g.e., s.265.

¹³ Lenin, a.g.e. s.231.

kurulması anlamına gelmeyecekti. Sadece sosyalizme gerekli olan maddi temeli sağlayacaktı. Zaten Lenin tek ülkede sosyalizmi kurabileceklerini düşünmüyordu. Ama tek bir ülkede sosyalizmin kuruluşuna girişmek, sosyalizmin maddi temelini kooperatifler vasıtasıyla hazırlamak mümkündü: “Bu henüz sosyalist toplumun kurulması için değil; bunun için gerekli ve yeterli olanıdır yalnızca.”¹⁴

Kooperatifler ticari işler yapacaktı; yani meta üretiminin içinde “kültürlü tüccarlar” olarak davranacaktı. NEP döneminde buna ihtiyaç vardı. Proleter devlet, kooperatifler eliyle Avrupa tarzında ticaret yapan köylüleri sosyalizm yoluna itecekti. Bu dönemi Lenin özel bir tarihsel dönem olarak görüyordu ve NEP'in en az on veya yirmi yılı kapsayacağını düşünüyordu: “NEP aracılığıyla bütün halkı kooperatif çalışmalarına sokmak bütün bir tarihsel süreç gerektirir. Bunu başarmamız için gereken süre on ya da yirmi yıldır.”¹⁵

Şüphesiz ki, NEP dönemindeki kooperatifçilik hareketinin gönüllülük temelini dayanmasını istiyordu; özendirme yoluyla halk, kooperatiflerde toplanacaktı.

Lenin sosyalizmin kurulması için “belirli bir kültür düzeyi”nin gerektiğini biliyordu. Sovyetler Birliği, Avrupa kapitalizminin kültür düzeyinden geriydi. Ne var ki, Ekim devrimi bu tarihsel koşulların ürünüydü. Geri bir kültürden devrim yoluyla ileri bir kültüre ilerlemek tarihsel koşulların yaratacağı bir zorunluluktaki. Aksini düşünmek, “Ekim devrimi olmasaydı” demekle özdeşti. Lenin 16-17 Ocak 1923'te yazdığı “Bizim Devrimimiz” makalesinde bu gerçeği dile getirdi.

Lenin, “Bizim Devrimimiz” makalesinde, “Rusya'nın üretici güçlerinin gelişimi sosyalizmi olası kılacak düzeye gelmemiştir” diyen ve sosyalist devrimden kaçan Menşevik Sukhanov'u eleştirir. Zaten Ekim devrimi üretici güçlerin geri olmasına rağmen sosyalist devrimin olanaklı olduğunu pratikte göstermiştir. Fakat Lenin, Rusya'daki sosyalist devrimin geleceğini, sosyalizmin kurulabilmesini, dünya proleter devrimine bağlamıştı. Batı Avrupa devrimlerini yaptıktan sonra, ortak olarak sosyalizmi kurmak mümkündü.

Lenin'in yaşamının sayılı son günlerinde en çok düşündüğü konu, Avrupa sosyalist devrimleri yardıma yetişinceye kadar Sovyetler Birliği'nin nasıl dayanacağıydı. Emperyalizmin saldırılarından kurtulup Sovyetler Birliği yaşatılabilir miydi? Lenin bu soruyu 2 Mart 1923'te “Az Olsun, Öz Olsun”

14 Lenin, a.g.e s. 226.

15 Lenin, a.g.e. s. 228.

makalesinde sordu: “Bu durumda karşımıza çıkan soru şu: Batı Avrupalı kapitalist ülkeler sosyalizme doğru gelişimlerini tamamlayana dek, küçük ve çok küçük köylü üretimimizle ve bugünkü yıkıntılı halimizle ayakta kalabilecek miyiz?”¹⁶

Lenin’in “Az Olsun, Öz olsun” yazısı, geleceği belli olmayan dönemle ilgili bu soruyu tarihsel pratiğin yanıtına bıraktı. Evet, sosyalizmin mutlak zaferi dünyada kaçınılmazdı. Sorun, bu zafer gelinceye kadar Sovyetler Birliği’nin “ayakta kalış taktikleri” izlemesi gerektiği idi. Lenin kabaca bu taktikleri ikiye ayırdı. Birincisi emperyalistlerin dıştan saldırısına karşı, Sovyet işçi hükümetini korumak, dünya devrimine destek vermek. İkincisi, ülke içinde sağlıklı bir ekonomiyi uygulayan bir devlet kurmak. Daha şimdiden bozulmuş devletin bozukluklarını gidererek, devleti iyileştirmek!

Kongreye Mektup

Lenin 23 Aralık 1922’de, Nisan 1923’te toplanacak 12.Parti Kongresi için *Birinci Mektup*’u yazdı. Ve aynı tarihte Stalin’e gönderdi. *Birinci Mektup*’un temel amacı partinin politik yapısının değiştirilmesi idi. Lenin’in önerisi, Merkez Komitesi üye sayısının “birkaç düzineye, hatta yüze çıkarılması” idi. Bu önlemin hem MK çalışmalarını iyileştireceğini, hem de partide çıkacak anlaşmazlıkları daha kolay çözümlenmeye yardım edeceğini vurguluyordu Lenin.

Lenin’in ikinci önerisi, Devlet Planlama Komisyonu’nun kararlarına yasa yetkisinin tanınmasıydı.

Lenin 24 Aralık 1922’de *İkinci Mektup*’ta bazı Merkez Komitesi üyelerinin kişilik özelliklerini inceliyordu ve partide bir bölünme olmaması için önlemlerini sıralıyordu. Lenin’in korkusu, MK üyeleri arasında anlaşmazlık çıkacağı üzerineydi. Lenin, partide kendisinden sonra istikrar istiyordu. İstikrar, bölünmeyi önleyecekti. Zaten *Birinci Mektup*’ta istikrarı sağlaması için MK üyelerinin sayısının arttırılmasını önermişti.

Lenin parti içi istikrarın temel iki kişisi olarak Stalin ve Troçki’yi görüyordu. Bu iki lider arasında istikrar korunabilirse, parti bölünmekten kurtulacaktı. *İkinci Mektup*’taki aşağıdaki satırlar Lenin’in ileri görüşlülüğünü gösteriyordu.

Partimiz, iki sınıfa dayanmaktadır ve bu nedenle, bu iki sınıf arasında uz-

¹⁶ Lenin, a.g.e., s. 268-269.

laşmaya varılmadığında, istikrarsızlık ve çöküş söz konusu olabilir. Böyle bir durum için bu ya da şu önlemi almaktan ve hele de MK'nin istikrarından söz etmek anlamsızdır. Böyle bir durumda hiçbir önlem **bölünmeyi önleyemeyecektir**. Ama bunun uzak bir gelecekte olmasını ve üzerinde konuşmayı gerektirmeyecek, fazlasıyla imkânsız olay olmasını umut ediyorum.

İstikrar derken, çok yakın bir zamanda bir bölünmeye karşı garantiden söz ediyorum ve salt kişisel olan bir dizi görüşümü aktarmak istiyorum.

Bu açıdan istikrar sorununda esas olarak Stalin ve Troçki gibi MK üyelerini düşünüyorum. Onlar arasındaki ilişkiler, bence, engellenebilecek bir bölünme tehlikesi yaratıyor ve engellenmesi için, bence örneğin MK üye sayısını 50'ye, 100'e çıkarmak gerekir.

Yoldaş Stalin, Genel Sekreter olduktan sonra, eline sınırsız bir iktidar geçti ve ben, onun her zaman elindeki bu gücü yeterince dikkatle kullanacağına inanmıyorum. Öte yandan, Yoldaş Troçki, ulaşımdan sorumlu Halk Komiserliği sorununda MK'ya karşı mücadelesinin de göstermiş olduğu gibi, sadece muhteşem yeteneklere sahip biri değil, kişi olarak şu anki MK'de en yetenekli adam, ama aynı zamanda çok bilinçli ve salt idarî görevlere çok büyük ilgisi olan bir insan.

Şu anki MK'nin iki muhteşem liderinin bu iki özelliği, bilmeden bir bölünmeye götürebilir ve Parti bunu engellemek için önlemler almazsa, bölünme aniden gelebilir.¹⁷

Lenin 24 Aralık 1922'de yazdığı bu mektuba 4 Ocak 1923'te bir bölüm daha ekledi ve şöyle yazdırdı:

Stalin çok kaba, bizim aramızda ve biz komünistler arasındaki iletişimde tamamen kabul edilebilir olan bu eksiklik, Genel Sekreterlik görevinde kabalık kabul edilemez. Bu nedenle, yoldaşlara, Stalin'in görevinden nasıl uzaklaştırılabileceğini ve yerine her açıdan yoldaş Stalin'den bir adım üstün olan, yani daha hoşgörülü, sadık, kibar ve yoldaşlarına karşı dikkatli, daha az kararsız, vb. birini getirmeyi düşünmelerini öneriyorum. Bu durumun, çok önemsiz bir sorun olduğu düşünülebilir. Ama, bir bölünmeden kaçınmak açısından ve yukarıda anlattığım Stalin ve Troçki arasındaki ilişkiler açısından, bunun önemsiz olmadığını ya da böylesine önemsiz bir

17 Lenin, aktaran, V. İlyiç Lenin, *Biyografi*, çev. Gönül Özen Sezer, Sorun Yayınları, 2000, s. 489.

sorunun ciddi sonuçlara yol açabileceğini düşünüyorum.¹⁸

Lenin'in ölümünden sonra yaşanan olaylar onun ne kadar haklı olduğunu, bir kâhin gibi geleceği gördüğünü gösteriyordu. Lenin 24 Aralık 1922'de yazdırdığı *Mektup*'u ve 4 Ocak 1922'de yazdırdığı Ek'ini, ölümünden sonraki ilk parti kongresine sunulmasını isteyerek karısı Krupskaya'ya emanet etmişti... Lenin 21 Ocak 1924'de öldü. Partinin 13. Kongresi Mayıs 1924'de toplanacaktı.

Krupskaya, Lenin'in isteğine uygun olarak bu mektubu 13. Parti Kongresi'nden birkaç gün önce (18 Mayıs 1924'te) Merkez Komitesi'ne gönderdi. Ne var ki parti merkezi, Krupskaya'nın itirazına rağmen bu mektubu 13. Parti Kongresi'nde okumadı. Bunun yerine önemli delegelere (delegasyonlara) bildirildi ve bu mektubun gizli tutulması istendi. Böylece Lenin'in son dileği yerine getirilmemiş oldu. Ayrıca bu konuda Troçki de gerekeni yapmadı, sessiz kaldı.

Sonuç

Lenin 1922-23 yılında yazılan "Bir Günlükten Sayfalar", "Kooperatifçilik Üzerine", "Bizim Devrimimiz", "İşçi ve Köylü Denetimini Nasıl Yeniden Örgütlemeliyiz?", "Az Olsun, Öz Olsun" isimli makaleleri *Pravda*'da yayımlanmıştır.

Lenin'in son dönemde yazdığı "parti içi sorunlara ilişkin yazılar" yıllarca arşivlerde bekletilmiştir. Yaşamı boyunca parti sorunlarında açıklıktan yana olan Lenin'e yapılmış en büyük kötülük bu olsa gerek!

Lenin'in son yazılarının ve mektuplarının bugün elimizde olması, Lenin'i ve onun kişiliğini anlamak için son derece önemlidir. Bu belgelerden çıkarılması gereken temel sonuçları şöyle sıralayabiliriz.

1- Lenin bürokratik yozlaşmaya uğramış ve bozulmuş devleti düzeltmek için yaşamının son günlerinde enerjik biçimde çalışmıştır. Geliştirdiği önerilerin hepsi yararlı değilse bile, Lenin'in devleti düzeltmek için gösterdiği niyeti anlamaya yeterlidir.

2- Lenin'in Merkez Komitesi Denetim Komisyonu'na verdiği önem, partinin üst yönetiminin yozlaşma ihtimalini düşündüğünü göstermektedir. Lenin 23 Ocak 1923'te yazdığı makalede, Merkez Kontrol Komisyonu'nu partiyi denetlemek üzere diğer parti organlarının (MK'nin, Politbüro'nun;

¹⁸ Lenin, a.g.e., s. 490.

Genel Sekreterin) üzerine koymuştur. Şu satırlar bunu gösterir:

Siyasal büronun her oturumuna belirli bir sayıda katılmaktan sorumlu bulunan **Merkez Denetim Komisyonu** üyeleri de hiçbir etkinin, **ne genel sekreterin**, ne de öteki MK üyelerinden herhangi birinin etkisinin bir soruşturma yapmalarına, dosyaları denetlemelerine ve genel olarak bütün işlerde tam bir açıklık ve sıkı bir düzenlilik sağlamalarına engel olamamasına – “**kimseye aldırmadan**” göz kulak olacak tutarlı bir topluluk oluşturacaklardır.¹⁹

Lenin'in ölümünden sonra bu öneri unutulmuştur; pratikte işlememiştir. Genel Sekreter, Partinin bütün organlarının en üstüne çıkmıştır. Genel Sekreter'den aşağı doğru tartışmasız bir “emir-komuta zinciri” ortaya çıkmıştır. Bu parti anlayışı kul gibi üyeler yaratmış, görüşlerini söylemekten korkan parti kitlelerini ortaya çıkarmıştır.

3- Lenin büyük bir dâhi olarak, kendisinden sonra parti içinde yaşanacak sorunları saptamıştır. Ve tarih onu doğrulamıştır.

4- Lenin'in “ulusal sorun” konusunda gösterdiği hassasiyet, onun “eşitlikçi insan bakışı”nı gösteren en güzel örneklerden biridir. Ayrıca Lenin'in ezen ulusun milliyetçiliğine duyduğu düşmanlığı belgeler.

5- Devrimini yapmış bir ülkenin “devlet tekeli”ni kiskanç biçimde savunması fikri bugün de geçerliliğini korumaktadır.

6- Devrimini yapmış geri bir ülkede NEP politikasını uygulamayı, Marksizmin hazinesine Lenin katmıştır.

7- Sovyetler Birliği'nde NEP sürecinin kısa ve zorla kesilmesi, Lenin'in yolundan sapmanın dünya sosyalizmine verdiği zararı göstermiştir.

8- Sosyalizme gidişte kooperatiflerin önemi, Lenin'in son yazılarıyla bilince çıkmıştır. Bugün de devrimini yapmış geri bir ülkede kooperatif siyasetinden vazgeçilemez.

9- En sonuncusu ve en önemlisi, Lenin'in dünya devrimine bağlı olarak ölmesidir. Sovyetler Birliği'nin kaderinin, dünya devrimiyle özdeş olduğunu göstererek ölmüştür.

19 Lenin, *Ekim Devrimi Dosyası*, çev. Kenan Somer, Sol Yayınları, 1999, s. 628.